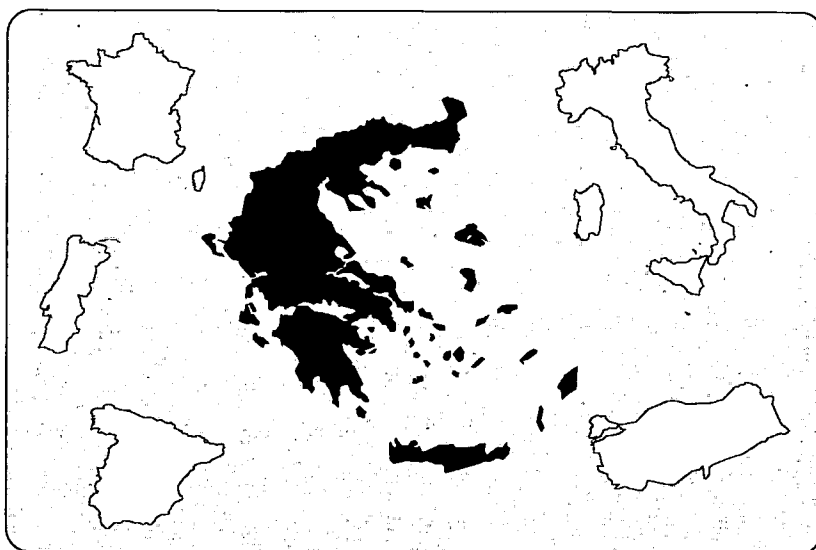

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ
RESEARCH INSTITUTE FOR TOURISM**

**Η Εποχικότητα του Τουρισμού στην Ελλάδα
και τις Ανταγωνίστριες Χώρες**

Αναστάσιος Κ. Τσίτουρας Ph.D.

Αθήνα, 1998

Μελέτες: 4

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	vi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1. Προβλήματα που απορρέουν από την εποχικότητα του τουρισμού	viii
2. Δυσκολίες στη διεξαγωγή της μελέτης	x
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: 1975-96	3
<i>1.1 Εξέλιξη της εποχικότητας των αφίξεων τουριστών στα σύνορα</i>	3
<i>1.2 Αύξηση αφίξεων και εποχικότητα</i>	7
<i>1.3 Οικονομειτρική διερεύνηση της σχέσης αφίξεων-εποχικότητας</i>	8
<i>1.4 Οικονομειτρική διερεύνηση της σχέσης αφίξεων και εποχικότητας της θερινής περιόδου</i>	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	
ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:	
ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	29
<i>3.1 Κατανομή αφίξεων τουριστών ανά χώρα προέλευσης, 1995</i>	29
<i>3.2 Εξέλιξη της εποχικότητας σε σχέση με την εθνικότητα των τουριστών</i>	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:	
ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	45
<i>4.1 Αφίξεις και διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα</i>	45
<i>4.1.1 Αφίξεις</i>	45
<i>4.1.2 Διανυκτερεύσεις</i>	49
<i>4.2 Μέση διάρκεια παραμονής αλλοδαπών τουριστών</i>	53

4.3 Εποχικότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα ανά κατηγορία	56
4.4 Εποχικότητα στα καταλύματα ανά περιφέρεια	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ ΚΑΙ ΤΗ ΘΕΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	67
5.1 Κατανομή τουριστών ανά ηλικία και χώρα προέλευσης	67
5.2 Κατανομή τουριστών ανά φύλο	69
5.3 Οικογενειακή κατάσταση	69
5.4 Σκοπός ταξιδιού	70
5.5 Κίνητρο επίσκεψης	71
5.6 Κατανομή τουριστών ανά επάγγελμα	72
5.7 Κατανομή δαπανών	72
5.8 Κινητικότητα και συχνότητα ταξιδιών	74
5.9 Πηγή πληροφόρησης τουριστών	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:

ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΚΥΡΙΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΕΣ ΧΩΡΕΣ	79
6.1 Εποχικότητα των αφίξεων επισκεπτών στα σύνορα των ανταγωνιστριών χωρών	79
6.2 Εποχικότητα των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα των ανταγωνιστριών χωρών	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7:

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΟΧΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΣΤΙΣ ΚΥΡΙΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΕΣ ΧΩΡΕΣ	103
7.1 Διαφορές στο εποχικό πρότυπο της Ελλάδας με τις ανταγωνίστριες χώρες	103
7.2 Ξενοδοχειακή υποδομή στις ανταγωνίστριες χώρες	108
7.3 Μη Ξενοδοχειακή Υποδομή	113
7.3.1 Μεταφορές	113
7.3.2 Γήπεδα Γκολφ	115
7.3.3 Θαλάσσιος Τουρισμός και Μαρίνες	117
7.3.4 Συνεδριακοί Χώροι	117
7.4 Απασχόληση	118

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8:	
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	123
8.1 Εγχώριος τουρισμός στην Ελλάδα	123
8.2 Σύγκριση της εποχικότητας των ημεδαπών τουριστών στις κύριες ανταγωνίστριες χώρες	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9:	
ΣΕΝΑΡΙΑ ΑΜΒΛΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	133
9.1 Σενάρια άμβλυνσης της εποχικότητας του διεθνούς τουρισμού στην Ελλάδα	133
9.2 Σενάρια άμβλυνσης της εποχικότητας του εγχώριου τουρισμού	137
9.3 Συνολικές δυνατότητες από την άμβλυνση του τουρισμού	139
9.4 Διαχρονική εξέλιξη του τουρισμού και άμβλυνση της εποχικότητας	140
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10:	
ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΜΒΛΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	145
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	149
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄:	
ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	163
A.1. Δείκτες συγκέντρωσης	163
A.2. Καμπύλη Lorenz και δείκτες ανισότητας (<i>inequality index</i>)	165
A.3. Παράδειγμα εποχικών κατανομών και μέτρησή τους	168
A.4. Συντελεστής Ginnie και αντιστοιχία ισοδύναμων μηνών	169
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄:	
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	175
B.1. Ορολογία	175
B.2. Εποχικότητα υπολογισμένη σε μήνες	176
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	184

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η ανάλυση του χρονικού προτύπου με το οποίο εκδηλώνεται η ζήτηση για το τουριστικό προϊόν της Ελλάδας, η σύγκριση με αυτό των ανταγωνιστριών χωρών, η διερεύνηση εναλλακτικών σεναρίων τουριστικής ανάπτυξης με χαμηλότερη εποχικότητα και η διατύπωση ενός γενικού πλαισίου πολιτικής για την άμβλυνση της εποχικότητας. Η άμβλυνση της εποχικότητας αφορά όχι μόνο τη μείωση της ανισοκατανομής των αφίξεων και διανυκτερεύσεων τουριστών στη διάρκεια του έτους αλλά και αυτήν καθεαυτή τη μεγέθυνση του τουρισμού. Είναι φανερό ότι οι δυνατότητες μεγέθυνσης του ελληνικού τουρισμού μέσω της αύξησης των αφίξεων αποκλειστικά τους θερινούς μήνες εξαντλούνται. Θα πρέπει να υπάρξει μια διαφορετική στρατηγική, η οποία θα αποδεσμεύσει τους ρυθμούς ανάπτυξης του κλάδου πέρα από τα όρια του θερινού τουρισμού.

Η υψηλή εποχικότητα που παρουσιάζει ο ελληνικός τουρισμός έχει σοβαρές συνέπειες για την οικονομία:

- Χαμηλότερη απόδοση των επενδυμένων κεφαλαίων στον τουρισμό και σημαντικά διαφεύγοντα κέρδη για τις τουριστικές επιχειρήσεις.
- Η ποιοτική βελτίωση του εργατικού δυναμικού προσκρούει σημαντικά στην εποχικότητα της λειτουργίας των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος από την εντατική χρήση του φυσικού πλούτου επιβαρύνει κυρίως τις μελλοντικές γενιές, αφού θα χρειαστεί υψηλότερο κόστος αποκατάστασης με ταυτόχρονα μικρότερη απόδοση των πόρων αυτών.
- Η υποδομή πρόσβασης μεγάλου αριθμού τουριστών σε μικρό χρονικό διάστημα (αεροδρόμια, δρόμοι, δημ. υπηρεσίες) αποδεικνύεται ανεπαρκής.

Τα κύρια σημεία της μελέτης αποτελούν:

- Ο ποσοτικός προσδιορισμός της εποχικότητας. Στο Παράρτημα Α αναλύονται διαφορετικοί τρόποι ποσοτικού προσδιορισμού της εποχικότητας και προτείνεται μία συγκεκριμένη προσέγγιση.
- Η καταγραφή και ανάλυση της εποχικότητας των αφίξεων τουρι-

Το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) ιδρύθηκε το 1996 με πρωτοβουλία των επιχειρηματικών φορέων, που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού, και με συμπάρταση προσωπικοτήτων της οικονομικής ζωής και του πνευματικού κόσμου της χώρας.

Βασικός καταστατικός σκοπός του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων είναι η εκπόνηση επιστημονικώς θεμελιωμένων μελετών, αναφερομένων στα προβλήματα της τουριστικής οικονομίας και γενικότερα της ελληνικής οικονομίας. Πρόκειται ουσιαστικώς για μελέτες εφαρμοσμένης έρευνας που έχουν επιδίωξη την διατύπωση προτάσεων, δυννητικώς χρησίμων, για την διαμόρφωση πολιτικών προαγωγικών του τουρισμού και της οικονομίας.

Η εξασφάλιση διατηρήσιμης μακροπρόθεσμης αναπτύξεως της τουριστικής βιομηχανίας, δηλ. υγιούς αναπτύξεως που τείνει να μεγιστοποιεί μακροπροθέσμως τις ωφέλειες για το κοινωνικό σύνολο, προϋποθέτει προγραμματισμένη δράση, συνειδητές επιδιώξεις από πλευράς πολιτείας και καθορισμό τουριστικών προτύπων υποταγμένων στις αναπτυξιακές επιλογές. Με την σειρά της η προγραμματισμένη δράση, η ένταξη με άλλα λόγια των κρατικών και ιδιωτικών πρωτοβουλιών σε συγκεκριμένο, συνειδητά επιλεγμένο πλαίσιο πολιτικής, σε συγκεκριμένη εικόνα μέλλοντος για την τουριστική βιομηχανία, απαιτεί όχι μόνο φαντασία και οραματισμό, αλλά και γνώση, η οποία με την σειρά της προϋποθέτει συνεχή και σοβαρή μελέτη όλων των διαστάσεων του προβλήματος που συνοπτικώς ονομάζομε: τουριστική ανάπτυξη.

Ίσως να εμπεριέχει στοιχεία υπερβολής, αλλά εμπεριέχει και στοιχεία αληθείας, ο ισχυρισμός ότι η ήκιστα ικανοποιητική κατάσταση, που παρατηρείται στον κλάδο του τουρισμού, από όποια οπτική γωνία και αν τον θεωρήσουμε, δεν είναι άσχετη με την απουσία επαρκών βασικών μελετών. Ο έγκαιρος εντοπισμός των προβλημάτων, η οριοθέτηση ενδεχομένων παθογενών καταστάσεων όχι μόνο θα είχε υποκινήσει το ενδιαφέρον της πολιτείας για την αντιμετώπισή τους, αλλά και την στάση και τις ενέργειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας θα

είχε επηρεάσει θετικώς. Πιστεύομε, ότι τα συμπεράσματα από την μελέτη σοβαρών προβλημάτων, όπως είναι η απασχόληση του εργατικού δυναμικού, το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών, η μακροχρόνια βιωσιμότητα του κλάδου και η διατήρηση αφθόρου του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, μπορούν να παράσχουν επαρκώς ισχυρούς ερεθισμούς για έγκαιρη και ορθή ενεργοποίηση των φορέων ασκήσεως της οικονομικής πολιτικής.

Εν όψει των ανωτέρω και των καταστατικών προβλέψεων του ΙΤΕΠ, το πεδίο εντός του οποίου θα κινηθεί η ερευνητική προσπάθεια του Ινστιτούτου είναι αρκετά ευρύ. Προβλήματα, όπως η ανάδειξη του τουριστικού πλούτου της χώρας, η γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, η άμβλυνση της εποχικότητας, ο λειτουργικός προσδιορισμός των ορίων αρίστης σωρεύσεως τουριστικών δραστηριοτήτων στον χώρο κ.ο.κ., αλλά και η μελέτη προβλημάτων υποδομής, ανήκουν, εμπίπτουν στα ερευνητικά ενδιαφέροντα του Ινστιτούτου. Στο πεδίο ερευνητικού ενδιαφέροντος του Ινστιτούτου εμπίπτουν, επίσης, και προβλήματα που, ενώ φέρουν τον μανδύα του βραχυπροθέσμου, συνεπάγονται πολλάκις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις απροσδιορίστου μεγέθους.

Εκφράζεται η αισιόδοξη πρόβλεψη, ότι η ίδρυση και λειτουργία του Ινστιτούτου θα αποδειχθεί εξόχως δημιουργική πρωτοβουλία όχι μόνο ένεκα της συμβολής του στην κατανόηση των προβλημάτων του τουριστικού τομέα, αλλά και ένεκα της γενικότερης ερευνητικής εμπλοκής του στα καίρια προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.

στών (Κεφάλαιο 1). Παρουσιάζεται η εξέλιξη της εποχικότητας των αφίξεων, τόσο σε δωδεκάμηνη βάση όσο και σε σχέση με το σύνολο της θερινής περιόδου. Η εποχικότητα των αφίξεων καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την εποχικότητα που αντιμετωπίζει ο ξενοδοχειακός κλάδος, αλλά και το βαθμό χρήσης των υποδομών υποδοχής των τουριστών.

- Η ανάλυση της εποχικότητας των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα. Παρά το γεγονός ότι οι αφίξεις προσδιορίζουν γενικά τη λειτουργία των ξενοδοχείων, η εποχικότητα των δύο δεν ταυτίζεται, διότι μεταξύ άλλων ο μέσος χρόνος παραμονής δεν είναι ο ίδιος σε όλες τις περιόδους. Εξετάζεται επίσης η εποχικότητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων ανά περιφέρεια και κατηγορία ξενοδοχείων.
- Τα χαρακτηριστικά των αλλοδαπών τουριστών, όπως αυτά προκύπτουν από σχετική έρευνα ΕΟΤ-ΑΠΘ, αναλύονται σε σχέση με τη θερινή και τη χειμερινή περίοδο.
- Η μελέτη του εποχικού προτύπου τόσο των αφίξεων όσο και των διανυκτερεύσεων στις κύριες ανταγωνίστριες χώρες, ώστε να γίνει δυνατή η σύγκριση μεταξύ των χωρών αυτών και της Ελλάδας. Στο Κεφάλαιο 7 αναλύονται οι διαφορές στα εποχικά πρότυπα και συγκρίνονται βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες, όπως οι μεταφορές, η ξενοδοχειακή και λοιπή υποδομή, αλλά και το μέγεθος της απασχόλησης στον τουριστικό κλάδο των χωρών αυτών.
- Ο εγχώριος τουρισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικούς παράγοντες άμβλυνσης της εποχικότητας σε όλες τις ανταγωνίστριες χώρες (Κεφάλαιο 8) και διερευνάται ανάλογα και για την Ελλάδα.
- Εναλλακτικά σενάρια άμβλυνσης της εποχικότητας, τόσο του διεθνούς όσο και του εγχώριου τουρισμού, αναλύονται στο Κεφάλαιο 9.
- Τέλος, παρουσιάζονται τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης, με προτάσεις για ένα γενικό πλαίσιο πολιτικής άμβλυνσης της εποχικότητας του τουρισμού.

Αναστάσιος Κ. Τσίτουρας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Προβλήματα που απορρέουν από την εποχικότητα του τουρισμού

Η εποχικότητα του κλάδου συνεπάγεται σημαντική αργούσα δυναμικότητα στον ξενοδοχειακό και γενικότερα στον τουριστικό κλάδο κατά την διάρκεια του έτους και δεν ικανοποιεί τη συνθήκη για τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας (Sub-Pareto optimality). Υψηλότερα κέρδη, μεγαλύτερη απασχόληση και σωστή σχετική χρησιμοποίηση των οικονομικών πόρων είναι στόχος της εκάστοτε οικονομικής πολιτικής, ιδιαίτερα όταν συνδυάζεται με μειωμένο περιβαλλοντικό κόστος. Πιο συγκεκριμένα τα σημαντικότερα προβλήματα που προκαλούνται από την υψηλή εποχικότητα του τουρισμού είναι κυρίως:

Πρώτον: Χαμηλότερη απόδοση των επενδυμένων κεφαλαίων στον τουρισμό και σημαντικά διαφεύγοντα κέρδη για τις τουριστικές επιχειρήσεις. Ο τουριστικός κλάδος και κυρίως ο ξενοδοχειακός απαιτεί μεγάλες επενδύσεις σε ακίνητα και γήπεδα. Η χρήση τους μόνο έξι μήνες το χρόνο μειώνει την απόδοσή τους, σημαντικά κάτω της δυνητικής, ενώ ένα μέρος του πάγιου κόστους και των λειτουργικών εξόδων (δημοτικά τέλη, ΔΕΗ, συντήρηση, φύλαξη, φορολογικές επιβαρύνσεις κλπ.) επεκτείνεται σε όλη την διάρκεια του έτους. Υψηλότερες αποδόσεις των κεφαλαίων τους θα έδινε τη δυνατότητα στους επιχειρηματίες να επενδύουν σε μεγαλύτερο βαθμό στη βελτίωση των εγκαταστάσεων και στην ποιοτική αναβάθμιση του προϊόντος τους, το οποίο θα είχε σαν αποτέλεσμα μεγαλύτερη ζήτηση και υψηλότερες τιμές, υψηλότερα κέρδη για τις επιχειρήσεις και συνεπώς και υψηλότερη φορολογική απόδοση για το κράτος. Υπάρχουν, δηλαδή, περιθώρια σημαντικής αύξησης της κοινωνικής ευημερίας μέσω της μείωσης της αργούσας τουριστικής δυναμικότητας στη διάρκεια του έτους.

Δεύτερον: Δυσλειτουργίες στην αγορά εργασίας και δυσκολία στην εξεύρεση και την ποιοτική αναβάθμιση του ειδικευμένου προσωπικού. Η εποχική απασχόληση του προσωπικού σε τουριστικά επαγγέλματα απαιτεί, αφενός αμοιβές, οι οποίες είναι αρκετά δελεαστικές, ώστε οι απασχολούμενοι να διακινδυνεύσουν να μείνουν χωρίς εργασία στην μη τουριστική περίοδο, αφετέρου δημιουργεί δυσκολίες στην ποιοτική αναβάθμιση της εργασίας. Οι ξενοδόχοι απασχολούν λιγότερο προσω-

πικό από το άριστο λόγω της εποχικότητας και των υψηλών μισθών που αναγκάζονται να πληρώνουν, ενώ ταυτόχρονα το κράτος δαπανά για επιδοτήσεις στη διάρκεια της μη τουριστικής εποχής. Η μείωση της εποχικότητας θα είχε προφανή αποτελέσματα στη αύξηση της απασχόλησης.

Όσον αφορά την ποιοτική αναβάθμιση της εργασίας και την εκπαίδευσή της, η εποχικότητα αποτελεί σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα. Οι εργαζόμενοι στα τουριστικά επαγγέλματα συνήθως απασχολούνται στην μη τουριστική σαιζόν σε επαγγέλματα άσχετα με τον τουρισμό. Έτσι χάνεται η ευκαιρία να αναπτυχθεί:

- Η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εργασίας μέσω της συσώρευσης εμπειριών.
- Η βελτίωση μέσω ειδικών προγραμμάτων τεχνικής εκπαίδευσης και επιμορφωτικών σεμιναρίων.

Η στήριξη του οικογενειακού εισοδήματος μερικά μόνον από τον τουρισμό δίνει έναν πιο ευκαιριακό χαρακτήρα στην εργασία που σχετίζεται με αυτόν και μειώνει τη διάθεση για βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εργασίας.

Τρίτον: Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος έχει κόστος και ζημιώνει περισσότερο τις επερχόμενες γενιές. Η εντατική χρησιμοποίηση του φυσικού πλούτου στους τρεις μήνες του χρόνου και η συνεπαγόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος έχει δύο σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις: αφενός μειώνει την ποιότητα των παρεχομένων διακοπών και συνεπώς την αξία τους λόγω της χαμηλότερης ικανοποίησης των καταναλωτών-τουριστών και αφετέρου η σωρευτική υποβάθμιση του περιβάλλοντος επιβαρύνει περισσότερο τις επόμενες γενιές των Ελλήνων με αντίβαρο μεγαλύτερα κέρδη για τη σημερινή γενιά (inter-generation injustice). Οι μελλοντικές γενιές θα έχουν να αντιμετωπίσουν ένα πιο υποβαθμισμένο περιβάλλον που είτε θα το "πουλήσουν" φθηνότερα ή θα κοστίσει πολύ περισσότερο στην κοινωνία να το αποκαταστήσει.

Πιο ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού στη διάρκεια του έτους θα επιβάρυνε το περιβάλλον λιγότερο και συνεπώς θα απαιτούσε και χαμηλότερο κόστος αποκατάστασης.

Τέταρτον: Η υποδομή υποδοχής των τουριστών αποδεικνύεται ανεπαρκής. Η εντατική χρησιμοποίηση της υποδομής (αεροδρόμια, λιμάνια, δρόμοι) στους τρεις μήνες του έτους υποβαθμίζει ποιοτικά τις υποδομές αυτές. Καθυστερήσεις στις πτήσεις, κακή εξυπηρέτηση λόγω του μεγάλου όγκου υποδοχής τουριστών σε σχέση με τη δυναμικότητα των

υποδομών, αυξάνει τη δυσαρέσκεια των τουριστών και μειώνει την πραγματική αξία των διακοπών τους. Ταυτόχρονα οι τουριστικοί πράκτορες (tour operators) υφίστανται αύξηση του κόστους των παρεχομένων πακέτων λόγω των καθυστερήσεων στις αεροπορικές πτήσεις αλλά και των υψηλότερων τιμών που πρέπει να πληρώσουν για μια σειρά υπηρεσιών και επίγειων μεταφορικών μέσων σε συνθήκες υψηλής ζήτησης στους μήνες αιχμής.

2. Δυσκολίες στη διεξαγωγή της μελέτης

Η μεγαλύτερη δυσκολία για την εκπόνηση αυτής της μελέτης αποτέλεσε η ποιότητα των στατιστικών στοιχείων.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι τα στοιχεία των χωρών διαφέρουν σημαντικά αφού άλλες μετρούν τις αφίξεις επισκεπτών στα σύνορα (Γαλλία, Ισπανία) ενώ άλλες των τουριστών (Ελλάδα, Πορτογαλία).

Για την εξέταση της εποχικότητας στις ανταγωνίστριες χώρες χρησιμοποιούνται σε μεγάλο βαθμό οι διανυκτερεύσεις στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα διότι καταγράφουν όχι μόνο τις τάσεις που μεταβάλλουν το μέγεθος των αφίξεων τουριστών αλλά και τη μέση διάρκεια παραμονής. Η εποχικότητα ομοιόμορφα κατανομημένων αφίξεων με διαφορετική μέση διάρκεια παραμονής σε κάποιους μήνες δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μια κατάσταση με χαρακτηριστικά έλλειψης εποχικότητας.

Πρέπει, επίσης, να παρατηρηθεί ότι εξετάζονται οι διανυκτερεύσεις στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα διότι η καταγραφή των διανυκτερεύσεων σε συμπληρωματικά καταλύματα διαφέρει σημαντικά σε αξιοπιστία στις διάφορες χώρες.

Έχει γίνει προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν ενιαίες πηγές για όλες τις χώρες, π.χ. EUROSTAT, ΟΟΣΑ ή WTO. Σε ορισμένες περιπτώσεις που υπήρχε έλλειψη στοιχείων και η προσφυγή στις ίδιες τις χώρες δεν έφερε αποτέλεσμα, η προσέγγιση έγινε με εκτίμηση (μηνιαίες αφίξεις στην Πορτογαλία το 1995), ενώ για τις αφίξεις επισκεπτών στη Γαλλία κατά το 1994 ευγενώς η Maison de France μας διέθεσε τετραμηνιαία στοιχεία για τη χρονιά αυτή.